

ÎMPRUMUTUL ȘI CREDITUL BANCAR ÎN CIRCUITUL FINANCIAR DIN ECONOMIA NAȚIONALĂ

*Ion CERTAN, lector-magistru,
Universitatea de Stat din Moldova*

Abstract. Nowadays Republic of Moldova makes efforts to reform its economy. The starting point for the reconstruction of national economy is foundation and development of a finance system based on modern and efficient principles and mechanisms.

The article considers one of the main directions in development from the current situation within the sources of financing like as credit as their present and future microfinance system. This article considers the ways of formation and distribution of financial sources.

Key words: finance, activities, loans, investment, commercial bank, saving and credit association.

1. Introducere

Adaptarea permanentă a economiei naționale la schimbările, generate de un număr impunător de factori interni și externi, se realizează cu contribuția resurselor financiare. Fluxurile financiare sunt orientate prioritar spre asigurarea echilibrului repartizarea profitului; și investițiilor financiare. Preactic, nici un agent economic nu dispune de resurse suficiente pentru inițierea și dezvoltarea afacerilor. Ei sunt obligați de situație să apeleze la împrumuturi și credite bancare. Este important de a studia împrumuturile și creditele bancare în circuitul financiar din economia națională.

2. Stadiul cunoașterii problemei

Studiul cu privire la echilibrarea fluxurilor financiare în economia națională se regăsește în cercetările naționale și internaționale, însă, chiar dacă această problemă a fost abordată la sesiuni științifice, expusă în diverse publicații naționale și internaționale, schimbările generate de trecerea de la sistemul economic centralizat la cel orientat spre relațiile de piață, proces care este dureros și se dezvoltă anevoios și contraversat, se impun cercetări cu privire la eficientizarea împrumuturilor și creditelor în economia națională...

Situația respectivă ne-a îndemnat să estimăm efectele și eficiența împrumuturilor și creditelor în activitatea instituțiilor economiei naționale, Studiul respectiv ne-a oferit posibilitatea să venim cu unele recomandări modeste privind dezvoltarea sistemului de împrumuturi și credite pentru economia națională.

3. Material și metoda

Din materialele utilizate în cercetare fac parte actele normative ale Republicii Moldova, manuale, monografiile și alte publicații specifice temei, materialele conferințelor naționale și internaționale care ne-au ajutat să înțelegem și să explicăm atât evoluția împrumuturilor și crediturilor cât și să identificăm factorii ce le influențează.

Analiza cantitativă se realizează pe datele selectate și prelucrate de autor în baza anuarelor statistice și altor publicații ale Biroului Național de Statistică, Studiul informației empirice, analiza legăturilor ne-a furnizat semnificații și explicații pertinente în raport cu împrumuturile și creditarea în economia națională..

4. Rezultate și meditații

4.1 Împrumuturi

Dezvoltarea activității antreprenoriale sau realizarea unor proiecte noi, care urmăresc creșterea economică și multiplicarea rentabilității fie la nivelul național, fie la nivelul firmei sau afacerii necesită creștere de capital. De regulă, capitalul propriu nu-i satisfăcător pentru asigurarea circuitului eficient al resurselor financiare. Evident, pentru a reduce din dificultăți și a dezvolta ritmic economia se cere să se realizeze creșterea de capital prin aducerea resurselor financiare din afara sistemului. Principalele modalități de atragere a resurselor sunt împrumuturile, creditele comerciale, leasing-ul și altele.

Împrumuturile au caracter rambursabil și pot avea origine externă sau internă. Totalul împrumuturilor externe (tabelul 1) variază de la 393 în 2009 la 841 mil \$ în anul 2008 formând un decalaj de 448 mil \$ în anul 2008 formând un decalaj de 2.14 ori între acestea. Instituțiile financiare specializate au rolul de intermediar între piața financiară și beneficiarii finali și misiunea de a asigura echilibrul dintre cererea solicitanților și oferta deținătorilor de resurse financiare.

Banca Mondială până în prezent a finanțat în Moldova 53 de proiecte finalizate (tabelul 2) care au însumat 592 milioane dolari SUA. În prezent, 29 de proiecte în sumă de 258 milioane dolari SUA sunt în curs de implementare. Un loc aparte îi revine proiectului reformării sectorului financiar inițiat în anul 2008 costul căruia se cifrează la 5.27 mln. \$ din care 3.27 mln. \$ urmau a fi finanțate din partea fondului fiduciar.

Banca Națională a Moldovei (BNM) anual rambursează mult mai puțin decât valorifică împrumuturi de la FMI. În anul 2009 (BNM) a rambursat Fondului Monetar Internațional 14.86 mil. USD din împrumuturile primite anterior.

Guvernul Republicii Moldova a valorificat noi împrumuturi din exterior în valoare de 41.19 mil. USD și a rambursat 44.60 mil. USD. Băncile licențiate au atras din străinătate 100.13 mil. USD, rambursând 147.86 mil. USD din împrumuturile contractate anterior.

Tabelul 1. Împrumuturi externe, mil. USD

	2007		2008		2009	
	Valorificări	rambursări	valorificări	rambursări	valorificări	rambursări
Împrumuturi ale autorităților monetare (BNM de la FMI)	33.27	22.05	37.56	25.43		14.86
Împrumuturi guvernamentale	79.28	51.68	74.82	54.73	41.19	44.60
Din care: reeșalonate	31.94	21.18	31.52	21.74		
Împrumuturi bancare	161.43	39.23	235.75	52.98	100.13	147.86
Pe termen lung	150.98	39.23	202.99	48.47	98.13	127.47
Pe termen scurt	10.45		32.76	4.51	2.00	20.39
Împrumuturi ale altor sectoare	309.16	144.53	492.81	297.87	189.04	185.34
Pe termen lung	302.38	140.14	446.00	272.25	180.61	174.35
Pe termen scurt	6.78	4.39	46.81	25.62	8.43	10.99
TOTAL	583.14	257.49	840.94	431.01	330.36	392.66

Sursa: Elaborat de autor în baza Raportului Băncii Naționale din Moldova

Tabelul 2 Proiecte finanțate de Banca Mondială

Denumirea proiectului	Costul proiectului, mln. \$	Alocațiile BM, mln. \$	Sursa de finanțare	Data	
				Aprobării	Încheierii
Proiecte finalizate, total	592.08	506.33		11.03.1993	31.10.2007
din care:					
Împrumuturi pentru ajustări structurale	125	120	BIRD	21.10.1993	30.06.1996
Împrumuturi pentru ajustări structurale	145	145	BIRD/AID	09.09.1997	31.12.2001
Împrumuturi pentru ajustări structurale	40	40	AID	20.06.2002	31.10.2007
Împrumuturi investiționale	105.4	81.0	BIRD	11.03.1993	30.06.2002
Împrumuturi investiționale	25.0	21.8	BIRD/AID	22.04.1997	31.08.2004
Împrumuturi investiționale	141.56	91.71	AID	13.01.1998	30.09.2007
Fonduri fiduciare și granturi	7.22	4.61	FDI	31.03.1995	31.12.2005
Fonduri fiduciare și granturi	2.1	1.41	GEF	28.03.2002	03.04.2005
Fonduri fiduciare și granturi	0.8	0.8	JSDF	27.09.2001	
Proiecte în curs de implimentare, total	258.39	156.85	AID	08.09.2003	31.08.2011
Inclusiv: credite și granturi	258.39	156.85	AID	08.09.2003	31.08.2011

Sursa: calculele autorului în baza materialelor „Banca Mondială în Moldova”, 2008

Agenții economici au împrumutat din exterior 189.04 mil. USD. Spre rambursare conform orarului au fost preconizate 185.34 mil. USD, realmente s-au achitat 153.87 mil. USD, sumele neachitate (arieratele) fiind înregistrate la alte pasive.

Împrumuturile interne, în funcție de proveniență, pot fi titlurile de stat, împrumuturile obligatare, împrumuturile de la băncile comerciale, împrumuturile de la instituții specializate etc.

Titlurile de stat sunt împrumuturi acordate de autoritățile publice centrale. Când statul este interesat să intervină direct în orientarea investițiilor diverselor entități, facilitează accesul acestora la sursele de capital, împrumutând din fondurile sale proprii resurse financiare necesare pentru creșterea economică la nivel național sau pentru realizarea unor obiective în zone izolate, mai puțin dezvoltate din punct de vedere economic. Dacă împrumuturile sunt realizate din fonduri publice, statul creează facilități pentru împrumutați sub forma unor subvenții pentru echipamente speciale, facilități fiscale, indemnizații de izolare. Dacă împrumutul se realizează de la organisme

financiare specializate (societăți de asigurare, fonduri mutuale etc), facilitățile acordate de stat se pot materializa în compensarea parțială a costului împrumutului, garantarea împrumuturilor realizate de întreprinzători. În țara noastră, titlurile de stat sunt emise de Ministerul Finanțelor și plasate prin intermediul Băncii Naționale, băncile comerciale, bursa de valori.

Împrumuturile obligate constituie forma principală de împrumut prin apel direct la economii, rezervele autorităților publice și organismelor internaționale care îndeplinesc anumite condiții prevăzute de lege. Particularitatea acestei forme de împrumut constă în fracționarea sa într-un număr mare de părți (obligațiuni) cu valoare nominală egală, ceea ce face ca emitentul să primească finanțare de la un ansamblu de persoane fizice și juridice, nu de la o instituție financiară anume [71,36].

Emisiunea de obligațiuni permite cumularea fondurilor externe, dar generează și cheltuieli pentru plata dobânzilor, comisioanelor de corespondență legate de rambursarea împrumuturilor. Cheltuielile se acoperă din profitul obținut, ca urmare a utilizării eficiente a sumelor provenite din vânzarea obligațiunilor. Valoarea fiecărei obligațiuni reprezintă o parte din datoria contractată de întreprindere. Se consideră că această formă de procurare a resurselor financiare pe termen lung este mai avantajoasă decât emisiunea de acțiuni, deoarece:

- deținătorii de obligațiuni nu posedă decât un drept de creanță asupra întreprinderii, spre deosebire de acționari care sunt coproprietari;
- nu modifică raportul de forțe în adunarea generală a acționarilor deoarece creditorii obligatari nu dețin dreptul de vot și nu pot influența direct procesul managerial al întreprinderii împrumutate;
- nu determină diluarea bogăției și nu pot beneficia de creșterea valorii întreprinderii.

4.2 Creditul bancar

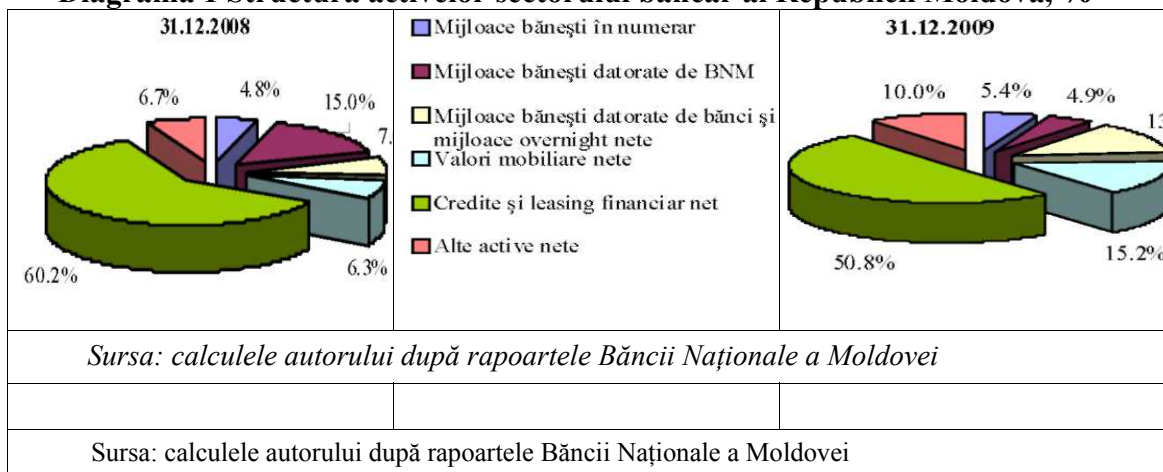
Creditul bancar, care reprezintă orice angajament a băncilor de a acorda bani ca împrumut cu condiția rambursării atât acestora cât a plății dobânzii și altor plăți aferente, este un instrument important în asigurarea dezvoltării eficiente fie a economiei naționale, fie a firmei și/sau afacerii.

Creditele sunt acordate de băncile comerciale. La 31 decembrie 2009 în Republica Moldova funcționau 15 bănci, inclusiv 4 sucursale ale băncilor și grupurilor financiare străine din care 6 bănci mari, 4 bănci medii și 5 bănci mici. Totalul activelor sectorului bancar a constituit 39915.0 mil.lei, majorându-se cu 848.0 mil.lei sau 2.2 la sută față de 31 decembrie 2008. Creșterea activelor a fost determinată de sporirea obligațiunilor băncilor cu 922.3 mil.lei sau cu 2.9 % și micșorarea capitalul acționar cu 74.3 mil.lei sau cu 1.1 la sută.

În structura activelor (diagrama 1) pe parcursul anului 2009 au crescut: valorile mobiliare nete - cu 3590.4 mil. lei (145.8 la sută), mijloacele datorate de bănci și mijloacele overnight nete - cu 2731.0 mil. lei (99.9 la sută), alte active nete - cu 1387.8 mil.lei (52.9 la sută) și numerarul - cu 306.8 mil. lei (16.4 la sută). Concomitent, s-au micșorat mijloacele datorate de BNM - cu 3908.0 mil. lei (66.8 la sută) și creditele și leasingul financiar net - cu 3260.0 mil. lei (13.9 la sută). Ponderea maximă în totalul activelor a revenit creditelor nete - 50.8 la sută, fiind cu 9.4 puncte procentuale mai mică față de sfârșitul anului 2008.

Creditele în valută străină acordate persoanelor juridice pe termene mai lungi (de peste 12 luni), s-au micșorat în 2009 cu 39.9 la sută față de anul precedent, cifrându-se la 6418.5 mil. lei (echivalentul a 577.5 mil. USD). 13.7 la sută, alte active nete - de 10.0 la sută, mijloacele bănești în numerar - de 5.4 la sută și mijloacele datorate de BNM - de 4.9 la sută.

Diagrama 1 Structura activelor sectorului bancar al Republicii Moldova, %

Ponderea activelor nete în valută străină în totalul activelor a reprezentat 43.6 la sută, ponderea obligațiunilor nete în valută străină în totalul activelor - 44.5 la sută. Diferența nesemnificativă (0.9 puncte procentuale) dintre ponderile menționate denotă că riscul cursului valutar este minim și nu a influențat semnificativ stabilitatea financiară a sistemului bancar. Comparativ cu 31 decembrie 2008 ponderea activelor și a obligațiunilor în valută străină au crescut cu 1.5 și 2.7 puncte procentuale, respectiv. În structura activelor nete în valută străină ponderea cea mai mare a revenit creditelor în valută străină - 59.6 la sută.

Venitul total al băncilor comerciale (tabelul 3) este în creștere continuă, majorându-se în anul

Tabelul 3 Activitatea băncilor comerciale, la sfârșitul anului, milioane lei

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Venituri total	1063.7	1243.9	1575.2	1942.0	2340.5	3099.7	4586.6	6222.5	7581.7
Cheltuieli total	771.1	844.8	1004.4	1324.6	1693.7	2091.3	3138.1	4571.2	7607.2
Venitul net	250.5	301.4	410.2	430.1	480.1	687.7	1093.5	1219.6	-25.5

Sursa: calculele autorului în baza Anuarurilor Statistice ale Republicii Moldova

2009 de 7.13 ori în raport cu anul 2001. Au sporit respectiv și cheltuielile băncilor comerciale de 9.86 ori. Dacă în anii 2001-2008 venitul net a sporit de 4.8 ori apoi în anul 2009 s-a micșorat până la -25.5 milioane lei.

Ponderea activelor totale, portofoliului de credite și a depozitelor în PIB pe parcursul anilor, (diagrama 2) este în creștere, deși tempurile diferă. Ponderea activelor totale a sporit de la 37.2 la sută în 2003 la 66.5 % în anul 2009 sau de 1.79 ori. Creditele acordate s-au micșorat de la 39.4 % în 2008 până la 37.4 la sută în anul 2009. Ponderea creditelor raportate la PIB în aceeași perioadă a sporit de la 22.2% la 37.4 % sau de 1.68 ori. De menționat că, pe parcursul anului 2009 sistemul bancar din Republica Moldova a înregistrat tendințe, condiționate, în mare parte, de criza financiară globală și de incertitudinea prognozzării de către agenții economici a activității lor pe termen mediu și lung.

Cel mai important creditor intern este Banca Națională a Moldovei care pe parcursul anului 2009 a împrumutat 2209.9 mil. lei. Banca Națională acordă credite preponderent pentru menținerea lichidității sistemului bancar. În acest scop Banca Națională a Moldovei a acordat credite băncilor comerciale licențiate în sumă de 660.0 mil. lei, soldul acestor credite cifrându-se la 450.0 mil. lei. în anul 2009. Pentru susținerea cu lichidități și menținerea acestora la un nivel rezonabil în băncile

comerciale, Banca Națională întreprinde astfel de măsuri ca reducerea ratelor dobânzilor și a normei rezervelor obligatorii. Pe parcursul anului 2009 Banca Națională a micșorat rata dobânzii de la 11.00 la 5.00 la sută anual. Măsurile respective mai au drept scop și favorizarea pieții financiare și extinderea de mai departe a posibilităților de creditare a sectorului real al economiei naționale. La finele anului 2009 soldul creditelor acordate pentru creditarea sectorului real al economiei a constituit 798.0 mil. lei.

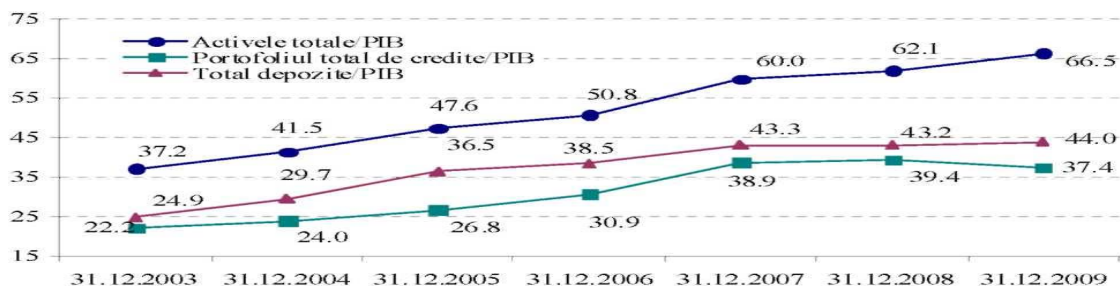

Diagrama 2 Dinamica activelor, creditelor și depozitelor raportate la PIB (%)

Sursa: Raportul Băncii Naționale, 2009

Agentilor economici atât din sectorul public cât și din cel privat le acordă împrumuturi băncile comerciale. Soldul creditelor în economie (tabelul 4) în 2008 a sporit de 2.51 ori față de anul 2005, constituind 25122.6 milioane lei. La creșterea volumului de credite în economie a contribuit optimizarea condițiilor de creditare oferite de băncile comerciale, diversificarea tipurilor de credite, necesitatea crescândă în investiții. În anul 2009 soldul total al creditelor acordate în economie s-a micșorat cu 4.9 la sută față de anul 2008 ce se explică prin creșterea costurilor creditelor noi atât pentru sectorul privat, cât și pentru populație și prin așteptările pesimiste privind veniturile viitoare. Domină creditele pe termen mediu și lung care în în anii de referință formau circa trei pătrimi din totalul creditelor în economie.

Tabelul 4 Soldul creditelor în economie și depunerilor bănești ale persoanelor fizice (la sfârșitul anului), milioane lei

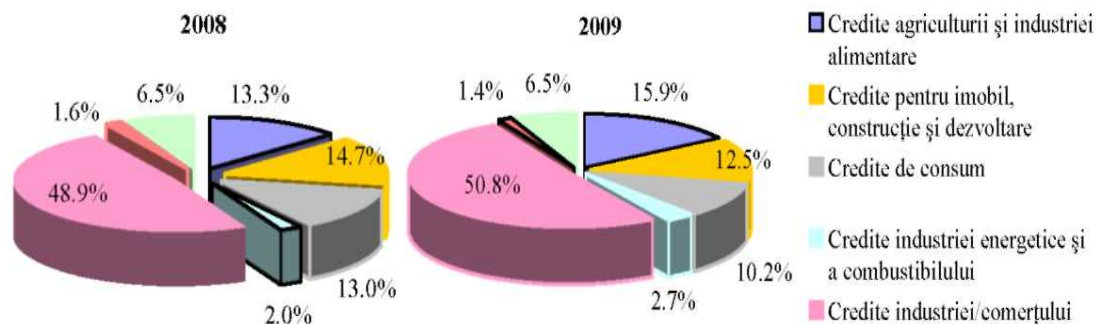
	2005	2006	2007	2008	2009
Soldul creditelor în economie, total	9990.5	13767.8	20883.8	25122.6	23884.1
Din care: pe termen scurt	2442.3	2599.6	4905.6	6375.9	5364.6
pe termen mediu și lung	7548.2	11168.2	15978.2	18746.7	18519.5
Soldul depunerilor bănești ale persoanelor fizice, total	6999.9	9363.8	14214.0	17242.1	16609.9
inclusiv: în monedă națională	3595.2	4206.6	7258.7	9397.5	7719.6
în monedă străină	3404.7	5157.2	6955.3	7844.6	8890.3

Sursa: Elaborat de autor în baza Anuarilor Statistice al Republicii Moldova

Structural ponderea majoră revine creditelor în lei – 61,8% (față de 62,6% la sfârșitul anului 2005). Menționăm că condițiile nefavorabile ale creditării au afectat mai puternic creditele acordate în moneda națională decât pe cele în valută străină.

În ultimii doi ani s-au menținut preponderente creditele atribuite industriei și comerțului, urmate de cele acordate agriculturii și industriei alimentare (diagrama 3), consemnând creșteri ale ponderii, respectiv, de la 48.9 până la 50.8 la sută și de la 13.3 până la 15.9 la sută la finele anului 2009. Creditele acordate industriei energetice și a combustibilului au sporit cu 248.4 mil. lei (50.6 la sută) iar cele acordate agriculturii și

industrii alimentare - cu 271.8 mil. lei (8.3 la sută). În aceeași perioadă s-a redus cererea pentru creditele de consum, a căror pondere s-a micșorat de la 13.0 până la 10.2 la sută și, de asemenea, pentru creditele pentru imobil, construcție și dezvoltare - de la 14.7 până la 12.5 la sută. Creditele de consum au înregistrat cea mai mare scădere - cu 1242.0 mil. lei (38.8 la sută), fiind urmate de creditele acordate pentru imobil, construcție și dezvoltare - cu 812.6 mil. lei (22.4 la sută).

Sursa: Raportul Băncii Naționale, 2009

Diagrama 3. Structura soldului creditelor acordate pe ramuri economice, %

Sursa: Raportul Băncii Naționale, 2009

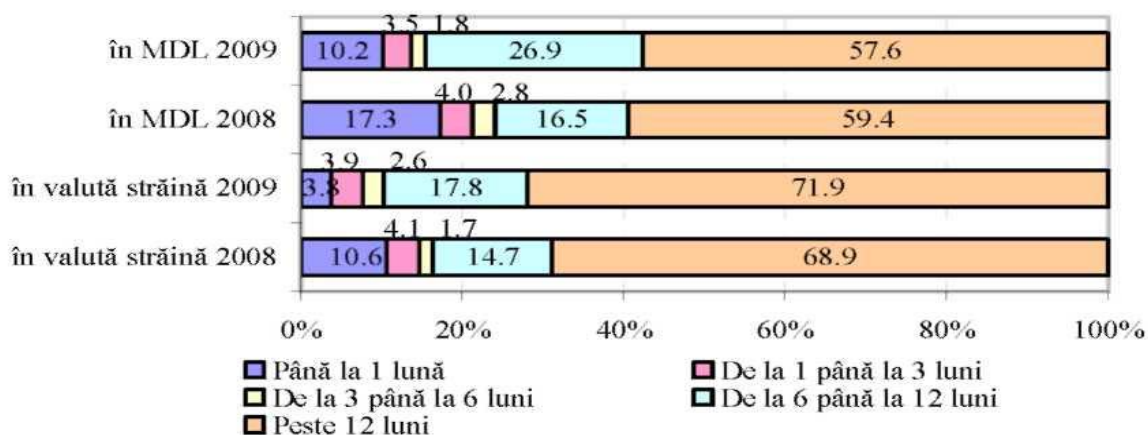

Diagrama 4 Structura pe termene a creditelor acordate

Sursa: Raportul Băncii Naționale, 2009

Creditele acordate funcționarilor băncilor au constituit 99.7 mil. lei, sau 0.4 la sută din totalul portofoliului de credite și 1.5 la sută din capitalul normativ total al băncilor. Limita maximă ale acestora nu trebuie să depășească 10.0 la sută din capitalul normativ total. În structura pe termene a creditelor noi acordate în economie (diagrama 4) dominată cele acordate pe termene de peste un an. Așa, creditele în moneda națională acordate în 2009 pe termen de peste 12 luni au format 57.6 la sută din total. Creditele în valută străină au avut o pondere și mai mare de 71.9 la sută din totalul acestora, confirmând prin aceasta preferința agenților economici de a contracta împrumuturi pentru realizarea obiectivelor de investiții și achiziționarea de bunuri de folosință îndelungată. Ponderea cea mai redusă atât a creditelor în monedă națională cât și în valută străină le revine celor acordate pe termen de la 3 până la 6 luni.

În structura portofoliului de credite și a leasingului financiar al sectorului bancar din țara noastră (diagrama 5) domină creditele „standard” și „supravegiate” ponderea cărora se reduce de la 93.6 % în 2003 la 83.7 la sută în totalul portofoliului din anul 2009, respectiv a sporit ponderea creditelor nefavorabile (substandard, dubioase și

compromise) în totalul creditelor de la 6.4 la sută 31decembrie 2003 la 16.3 % la sfârșitul anului 2009 sau cu 9.9 puncte procentuale. Ponderea reducerilor pentru pierderi la credite în totalul creditelor s-a majorat cu 4.7 puncte procentuale și la 31 decembrie 2009 a alcătuit 9.7 la sută.

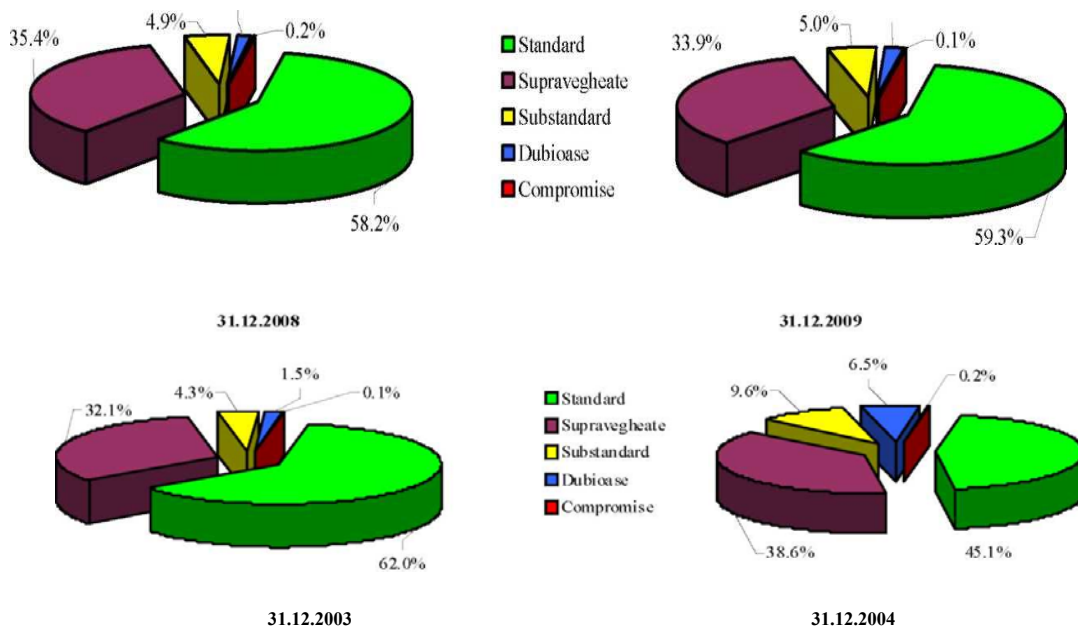

Diagrama 5 Structura portofoliului de credite și a leasingului financiar al sectorului bancar din Republica Moldova

Sursa: Elaborat de autor în baza Raportuul Băncii Naționale din Moldova

Rolul decisiv în creditarea economiei naționale, agenților economici din sectorul real al economiei și menținerea lichidității în sistemul bancar îi revine mediei anuale ponderate a dobânzii la creditele noi acordate. Pe parcursul anilor 2002 -2009 rata medie a dobânzii la creditele acordate în moneda națională a variat de la maximum de 23.14 la sută în anul 2002 la minimum de 18.18 la sută în anul 2006 (tabelul 5). Chiar dacă nu-i perfectă există o corelație între rata medie a dobânzii și valoarea creditelor acordate în moneda națională. Așa, valoarea creditelor acordate în moneda națională s-a cifrat la 3.42 în 2002 și 17.13 miliarde lei în anul 2008, iar rata medie a dobânzii a fost respectiv de 23.14 % și 20.96 la sută. Rata medie a dobânzii la creditele acordate în moneda națională s-a redus în anul 2009 cu 0.65 puncte procentuale față de anul 2008 iar valoarea creditelor acordate s-a micșorat de 2.19 ori. Practic, situația se repetă și în cazul creditelor acordate în valută străină.

Tabelul 5 Volumul creditelor și rata medie a dobânzii la creditele noi acordate în Republica Moldova

Indicator	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Valoarea creditelor acordate în moneda națională, mldr.Lei	3.42	4.82	5.72	9.03	10.24	14.52	17.13	7.83
Rata medie a dobânzii, %	23.14	19.10	20.96	18.93	18.18	18.85	20.96	20.31
Valoarea creditelor acordate în valută străină, mldr. Lei	2.05	3.33	3.48	4.42	6.35	11.97	10.68	6.42
Rata medie a dobânzii, (%)	12.19	10.85	11.39	11.07	11.06	10.88	12.02	12.51

Sursa: calculele autorului în baza Rapoartelor Anuale ale Băncii Naționale

4.3 Depozitele bancare

Băncile comerciale depun eforturi considerabile pentru acordarea creditelor din propriile resurse financiare la formarea cărora cel mai mult contribuie depozitele. La 31 decembrie 2009 ponderea depozitelor în obligațiunile băncilor a format 80.1 % fiind în descreștere cu 4.7 puncte procentuale în raport cu sfârșitul anului 2008. Ponderea depozitelor raportate la PIB a sporit de la 24.9 % în 31.12.2003 la 44.0 % la 31.12.2009 sau de 1.77 ori. Majorarea volumului total al depozitelor atrase de bănci a fost determinată de ritmul de creștere al depozitelor atrase în valută străină (25.9 la sută) depășindu-l pe cel al depozitelor atrase în moneda națională (1.3 la sută). În anul 2009 depozitelor persoanelor fizice le-au revenit 49.9 la sută, depozitelor persoanelor juridice - 24.3 la sută, depozitelor băncilor - 5.9 la sută, altor împrumuturi și altor obligațiuni respectiv - 17.9 și 2.0 la sută din total. Creșterea modestă a depozitelor atrase în moneda națională (cu 1.3 la sută, sau cu 227.6 mil. lei) a fost determinată de dinamica depozitelor persoanelor fizice, care s-a situat la minus 8.7 % (1218.6 mil.lei), în timp ce depozitele persoanelor juridice a sporit cu 34.3 la sută (1446.2 mil. lei).

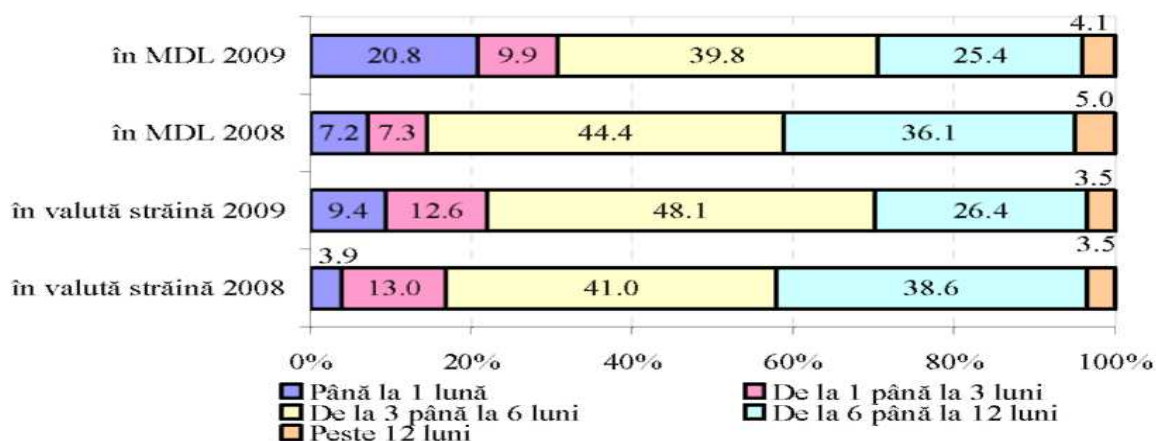

Diagrama 6. Structura depozitelor la termen

Sursa: Raportul Băncii Naționale, 2009

Conform raportului Băncii Naționale a Republicii Moldova segmentul de bază (39.8 %) în structura depozitelor noi (diagrama 6) a fost reprezentat de depunerile pe termene de la 3 până la 6 luni, deși cu o reducere a ponderii cu 4.6 puncte procentuale față de anul precedent. S-a diminuat considerabil și cota depozitelor cu termene de la 6 până la 12 luni (cu 10.7 puncte procentuale) în favoarea depozitelor cu termene de până la 1 lună, care au înregistrat o pondere de 20.8 la sută din total în anul 2009 (în majorare cu 13.6 puncte procentuale). Depozitele noi la termen atrase în valută străină au avut o dinamică superioară depozitelor în moneda națională. Pe parcursul anului 2009 volumul depozitelor în valută străină a crescut cu 4032.5 mil. lei (25.9 la sută) în raport cu anul precedent. Ponderea depozitelor în valută străină cu termenul de la trei la șase luni s-a majorat de la 41 % în 2008 la 48.1 % în 2009. Extrem de joasă este ponderea depozitelor cu termenul de peste un an.

De menționat că în anii 2002 - 2009 valoarea depozitelor în moneda națională (tabelul 3.17) s-a majorat de 10.7 ori. Valoarea depozitelor în valută străină în anii de referință a crescut mai modest (de 9.46 ori) depășind-o în 2009 pe cea în valută națională cu 1.13 miliarde lei sau cu 6.12 la sută. Comparând volumul creditelor noi acordate (tabelul 5) și volumul depozitelor atrase (tabelul 6) constatăm că băncile comerciale dețin mai multe depozite decât au acordate credite atât în monedă națională

cât și în valută străină. Astfel, se formează exces de lichiditate. Se cere ca băncile comerciale să aplice astfel de instrumente (în fond economice) prin care ar asigura echilibru între valoarea depozitelor și a creditelor pentru a le organiza într-un mod cât mai eficient și profitabil.

Tabelul 6 Volumul depozitelor și rata medie a dobânzii la depozitele atrase în Republica Moldova

Indicator	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Valoarea depozitelor în moneda națională, mldr. lei	1.73	1.89	3.49	5.64	5.94	10.15	18.22	18.45
Rata medie a dobânzii, %	14.38	12.68	15.16	12.99	11.93	15.13	18.09	14.66
Valoarea depozitelor în valută străină, mldr. Lei	2.07	2.91	3.34	4.98	7.73	10.90	15.55	19.58
Rata medie a dobânzii, (%)	3.19	3.13	5.01	5.15	5.17	6.01	9.64	7.61

Sursa: calculele autorului în baza Rapoartelor Anuale ale Băncii Naționale

Rata medie a dobânzii la depozitele în monedă națională oscilează de la 11.93 în 2006 la 15.16 % în 2004, iar rata medie a dobânzii la depozitele în valută străină este în creștere continuă de la 3.19 în 2002 la 9.64 % în 2008, micșorându-se cu circa 2 puncte procentuale în anul 2009. Micșorarea ratei medii a dobânzii atât la depozitele în monedă națională cât și la cele în valută străină a generat descreșterea veniturilor aferente dobânzilor cu 505.9 mil. lei, sau 11.4 la sută chiar dacă cheltuielile aferente dobânzilor s-au micșorat cu 67.8 mil. lei. Pierderile sistemului bancar în anul 2009 au constituit 145.5 mil. lei.

Pe parcursul anului 2009 marja bancară (diferența dintre rata medie la credite și depozite) și-a inversat trendul descendent înregistrat în perioada anilor 2003-2008. Astfel, marja bancară asociată cu operațiunile în moneda națională (diagrama 7) a crescut de la 2.87 în 2008 până la nivelul de 5.65 puncte procentuale în anul 2009, iar cea atașată tranzacțiilor în valută străină – de la 2.38 în 2008 la 4.90 puncte procentuale în anul 2009. Pe ansamblul anului s-a diminuat de la 11 până la 5 la sută anual.

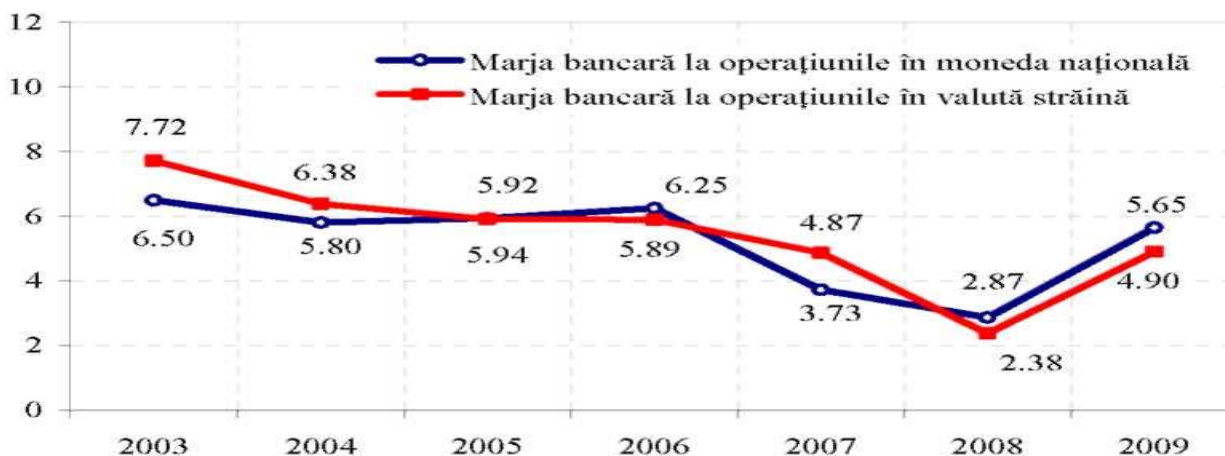

Diagrama 7 Evoluția marjei bancare la operațiunile în moneda națională și în valută străină, puncte procentuale

Sursa: Raportul Băncii Naționale, 2009

Un aspect deosebit de important, dar care în practică este luat în considerare foarte rar (poate din cauza greutății cuantificării lui) este cel al timpului de contractare și acordare a creditului. Băncile comerciale naționale pentru acordarea împrumutului, de obicei, solicită o garanție, oformarea căreia, de regulă, necesită în medie 1-2 săptămâni. Dacă mai adăugăm și timpul necesar băncii pentru analiza dosarului de credit, obținem un timp total mediu de 2-3 săptămâni. În plus, creditul în evidența contabilă, va apărea ca o datorie, ceea ce duce la modificarea structurii bilanței și indicatorii performanței agentului economic vor avea un nivel mai redus, ceea ce va influența negativ obținerea viitoarelor credite. De asemenea, băncile, pe lângă garantarea materială colaterală, solicită agentului economic și o participare cu fonduri proprii la realizarea proiectului de investiții, care, uneori trebuie să constituie 20-30 % din valoarea totală a investiției. Evident, acestea considerabil limitează accesul la împrumuturi atât al întreprinderilor micro, mici, mijlocii cât și al gospodăriilor țărănești.

Chiar dacă la sfârșitul anului 2009 numărul total de instituții ale băncilor a constituit 1146, dintre care 288 filiale și 858 reprezentanțe, ele, în special teritorial, nu satisfac accesul populației la resursele financiare, ceea ce a cauzat dezvoltarea organizațiilor de microfinanțare.

4.4 Împrumuturi și credite acordate de instituții nebancale

Împrumuturile de la instituțiile specializate au menirea să asigure accesul antreprenorilor mici și mijlocii la resursele financiare credite. Statut de instituție specializată în Republica Moldova le revine asociațiilor de economii și împrumut care acordă împrumuturi direct sau credite mobilizabile pe termen scurt sau mijlociu.

La finele anului 2008 în țara noastră au prezentat rapoarte financiare anuale 422 asociații, din care 398 au acordat împrumuturi membrilor săi. Conform rezultatelor înregistrate în anul 2008, din 84 asociații care n-au contractat credite bancare și împrumuturi externe, 20 au atras depuneri de economii de la membrii săi, iar 43 asociații au activat din surse proprii de finanțare ce au constituit 718,3 mii lei.

Valoarea medie a împrumutului ce revine unui membru se caracterizează prin creștere continuă (diagrama 8) și în anul 2008 valoarea medie ce revine unui membru beneficiar de împrumut fiind 8956 lei, a înregistrat o creștere de 3.56 ori față de anul 2003. Medie a economiilor atrase sub formă de depuneri, ce revine unui membru depunător, în anul 2008 a constituit 11619 lei majorându-se de 1.66 ori în raport cu anul 2003 și înregistrând o diminuare în mărime de 2887 lei sau 19,9 la sută față de anul 2007. Această diminuare a valorii depunerilor atrase de la un singur depunător, în raport cu micșorarea cu 6,0 la sută față de anul precedent a valorii totale a depunerilor de economii acceptate de întregul sistem al asociațiilor de economii și împrumut, este cauzată de aplicarea prevederilor Legii nr.139-XVI din 21.06.2007, conform căreia doar asociațiilor ce dețin licența de categoria B li se permite acceptarea depunerilor de economii.

Valoarea depunerilor de economii rambursate pe parcursul anului 2008 depășește cu 42,7 mil. lei valoarea totală a depunerilor de economii rambursate pe parcursul anului 2007. În structura depunerilor de economii ponderea maximă de 87,3 la sută revine depunerilor de economii cu termenul de scadență cuprins între 3 luni și 1 an, iar ponderea minimă o au contractele cu scadența de peste 5 ani, acest indicator înregistrând o valoare de 809 lei.

Conform situației de la finele anului 2008, în structura portofoliului de împrumuturi consolidate al asociațiilor, împrumuturilor pentru care se respectă condițiile contractuale (standarde) le revin 94,6 la sută, iar împrumuturilor supravegheate (expirate până la 30 de zile inclusiv) - 3,9 la sută. Structura financiară a activelor, clasificată conform recomandărilor WOCCU, la 31.12.2008 se prezintă după cum urmează:

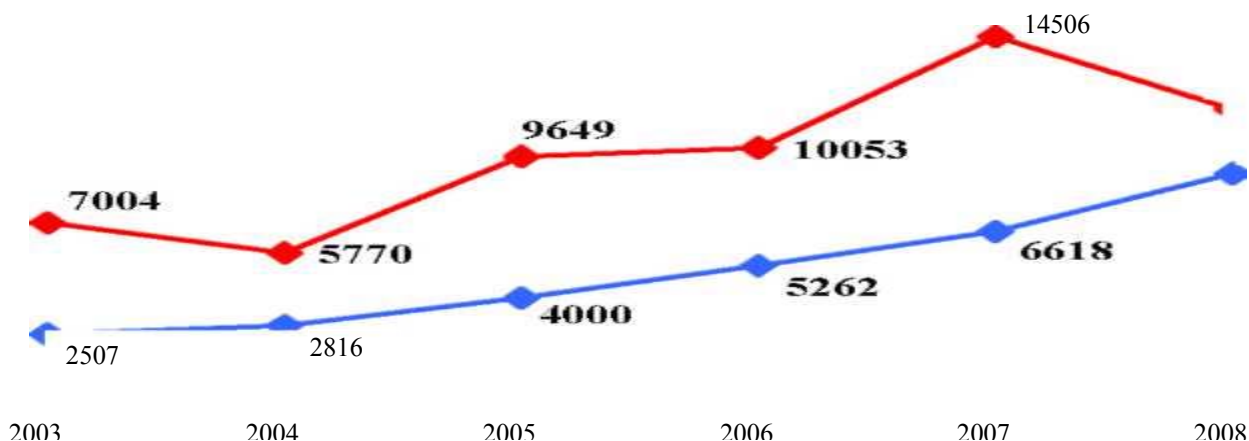

Diagrama 8 Evoluția valorii medii a împrumutului și depunerilor de economii, lei

Sursa: elaborată de autor în baza raporturilor asociațiilor de economii și împrumut

A. Active eficiente - 97,0%. Nivelul recomandat de WOCCU pentru activele eficiente este de 95 la sută din valoarea totală a activelor. Activele eficiente sânt reprezentate de împrumuturile acordate (diminuate cu valoarea provizioanelor pentru pierderi din împrumuturi), ce reprezintă 83,9 la sută din valoarea totală a activelor (intervalul recomandat de WOCCU este 70-80 la sută) și de activele lichide, ce reprezintă 13,1 la sută din valoarea totală a activelor (nivelul maxim recomandat de WOCCU este de 16 la sută). Astfel, se constată prioritatea acordată de asociații activelor generatoare de profit în defavoarea mijloacelor fixe și nerentabile.

B. Active ineficiente – 3,0%. Nivelul recomandat de WOCCU este de maxim 5 la sută din valoarea totală a activelor. Activele ineficiente sânt reprezentate de activele materiale și nemateriale pe termen lung, de creanțele aferente dobânzilor (diminuate cu valoarea provizioanelor pentru dobânzi) și de activele specificate în bilanțul contabil ca „Alte active”.

Potrivit recomandărilor WOCCU, asociațiile înregistrează o structură financiară a activelor adecvată obținerii volumului suficient de venituri. Rata de solvabilitate sau capacitatea asociațiilor de a face față obligațiilor scadente la finele anului 2008 a alcătuit 111,9 la sută, depășind nivelul minim recomandat de WOCCU cu 111 la sută. În același timp, acest indicator s-a majorat la data de 31.12.2008 comparativ cu anul 2007 cu 33,8 puncte procentuale.

Pondere rezervelor instituționale în valoarea totală a activelor la data de 31.12.2008 este de 16,2 la sută, nivelul minim recomandat de WOCCU fiind de 10 la sută. Totodată, ponderea cotelor membrilor în valoarea totală a activelor, la aceeași dată gestionară, este de 2,1 la sută, nivelul maxim recomandat de WOCCU fiind de 20 la sută.

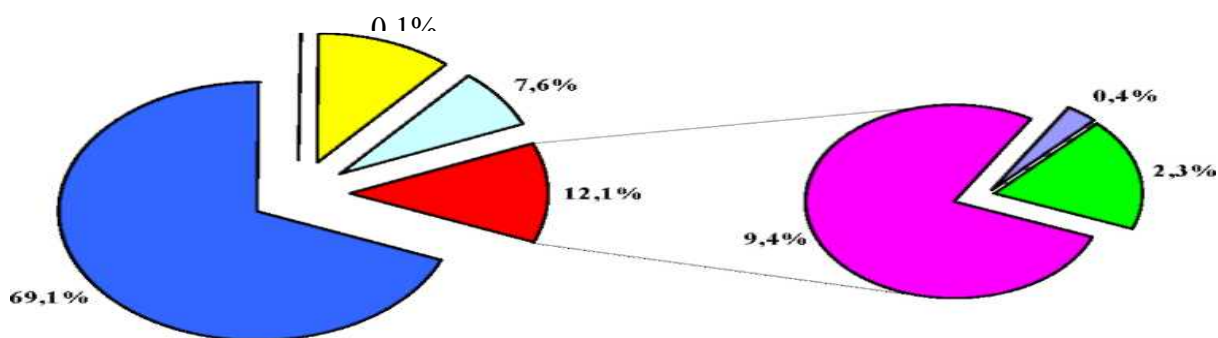
Analiza structurii depunerilor de economii după termenul de scadență denotă că asociațiile tind să accepte depuneri de economii pe termen scurt - de până la 1 an. Rata de finanțare a împrumuturilor acordate din depunerile de economii atrase este de 15,4 la sută, cu 10 puncte procentuale mai jos în raport cu anul 2007 ceea ce se datorează diminuării valorii depunerilor de economii. Pondere depunerilor de economii în valoarea totală a activelor înregistrată la finele anului 2008 este de 13,2 la sută, diminuându-se cu 6,8 puncte procentuale față de anul 2007. Acest indicator, înregistrând o valoare inferioară intervalului recomandat de WOCCU (70-80 la sută), indică că asociațiile nu pot atinge un nivel suficient de independență financiară, fapt cauzat de istoricul instituționalizării și inițierii activității asociațiilor în baza creditelor externe primite și de încrederea redusă a populației în depunerea mijloacelor bănești.

În structura portofoliului împrumuturilor domină categoric cele pentru care se respectă condițiile contractuale (standarde). În anul 2008 împrumuturilor „Standard” le reveneau 94,6 la sută (tabelul 7) iar celor supravegheate (expirate până la 30 de zile inclusiv) - 3,9 la sută. Împrumuturile dubioase și compromise atât în 2007 cât și în anul 2008 constituiau mai puțin de unu la sută din total. Împrumuturile cu scadență de până la un an, la finele anului 2008, au constituit 71,7 la sută din volumul total al împrumuturilor acordate. Cea mai mare parte a împrumuturilor (circa 69,1 %) în anul 2008 au fost utilizate în agricultură și industria alimentară (diagrama 9). Sigur, împrumuturile trebuie să fie rambursate. Nivelul maximal al restanților stabilit de WOCCU este 5 la sută din totalul împrumuturilor. Indicatorul ratei împrumuturilor restante înregistrat la data de 31.12.2007 a alcătuit 2,3 la sută, iar la finele anului 2008 s-a majorat până la 5,4 la sută din valoarea totală a împrumuturilor acordate, depășind normativul cu 0,4 puncte procentuale. Această tendință de majorare a împrumuturilor restante este cauzată de faptul că 90.6 la sută din profitul de împrumut nu-s asigurate.

Tabelul 7 Structura portofoliului de împrumuturi acordate de către asociațiile de economii și împrumut

Nr.		2007		2008		2008 în raport cu 2007, %
		mil. lei	%	mil. lei	%	
1.	Standard	319,3	97.70	478,9	94.57	150.0
2.	Supravegheat	5,5	1.68	19,9	3.93	361.8
3.	Substandard	0,8	0.24	4,6	0.91	575.0
4.	Dubios	0,7	0.22	1,3	0.26	185.7
5.	Compromis	0,5	0.16	1,7	0.33	340.0
	Total	326,8	100	506,4	100	155.0

Sursa: calculele autorului în baza rapoartelor anuale ale asociațiilor de economii și împrumut

- Agriculturii/industrii alimentare
- Industriei energetice și a combustibilului
- Pentru imobil / construcție și dezvoltare
- Pentru consum

Diagrama 9 Structura portofoliului de împrumut pe direcții de utilizare

Sursa: Raportul Băncii Naționale 2009,

Pentru acordarea împrumuturilor Asociațiile de economii și împrumut folosesc, în primul rând, resursele depuse de membrii săi, care în anul 2008 au constituit 78.1 mil. lei, fiind mai puține cu 6 la sută față de 2007. În anul 2008 valoarea medie a economiilor atrase sub formă de depuneri, ce revine unui membru depunător, a constituit 11619 lei, majorându-se de 1.66 ori în raport cu 2003 și înregistrând o diminuare în mărime de 2887 lei sau 19,9 la sută față de 2007. Diminuarea valorii

depunerilor atrase este cauzată de aplicarea prevederilor Legii nr.139-XVI din 21.06.2007, care permite depunerile de economii doar asociațiilor ce dețin licența de categoria B.

Tabelul 8. Structura depunerilor de economii după termenul de scadență

Nr.	Termenul de scadență	2007		2008		2008 în raport cu 2007, %
		mil. lei	%	mil. lei	%	
1.	Pînă la 1 lună	1,0	1,2	2,6	3,3	260
2.	De la 1 lună pînă la 3 luni	5,9	7,1	4,8	6,2	81,4
3.	De la 3 luni pînă la 1 an	73,2	88,1	68,2	87,3	93,2
4.	De la 1 an pînă la 3 ani	3,0	3,6	2,5	3,2	83,3
5.	Peste 3 ani	0	0,0	0	0,0	-
	Total	83,1	100,0	78,1	100,0	94

Sursa: calculele autorului în baza rapoartelor anuale ale asociațiilor de economii și împrumut

În structura depunerilor de economii (tabelul 8) ponderea maximă de 87,3 % revine depunerilor de economii cu termenul de scadență cuprins între 3 luni și 1 an, Situația respectivă denotă tendința de a asigura echilibrul scadențelor și împrumuturilor, care preponderent au fost acordate pentru același termen scurt. Ponderea depunerilor de economii în valoarea totală a activelor la finele anului 2008 a fost de 13,2 la sută, diminuându-se cu 6,8 puncte procentuale față de anul 2007 și este inferior intervalului recomandat de WOCCU (70-80 la sută). Chiar dacă valoarea depunerilor de economii rambursate pe parcursul anului 2008 depășește cu 42,7 mil. lei valoarea totală a depunerilor de economii rambursate pe parcursul anului 2007 ea rămâne joasă ceea ce generează scăderea încrederii populației în depunerea mijloacelor bănești la Asociațiile de economii și împrumut.

Asociațiile acordă împrumuturi din capitalul propriu consolidat și veniturile din dobânzile aferente împrumuturilor acordate care s-au majorat în ultimii doi ani cu 40,6 mil. lei sau cu 38,8 la sută. Rata de solvabilitate (raportul dintre valoarea capitalului propriu și suma cotelor de membru și a depunerilor de economii) sau capacitatea sistemului de asociații de a face față obligațiilor scadente majorându-se cu 33,8 puncte procentuale față de 2007 la finele anului 2008 a alcătuit 111,9 la sută, depășind nivelul minim recomandat de WOCCU cu 111 la sută.

Rentabilitatea împrumuturilor acordate la situația din 31.12.2008 este de 32,0 la sută, diminuându-se cu 3,1 puncte procentuale comparativ cu rezultatele înregistrate la data de 31.12.2007. Diminuarea rentabilității împrumuturilor acordate se datorează majorării valorii veniturilor din dobânzile aferente împrumuturilor și a altor venituri operaționale, ce includ comisioanele, spezele și penalitățile încasate de asociații de la beneficiarii de împrumut (s-au majorat la data de 31.12.2008 cu 41,3 la sută comparativ cu valoarea înregistrată la 31.12.2007), într-un ritm inferior majorării înregistrate de împrumuturile acordate (s-au majorat la data de 31.12.2008 cu 55 la sută comparativ cu valoarea înregistrată la 31.12.2007).

În concluzie constatăm că sistemul de împrumuturi și creditare trebuie să fie eficientizat prin asigurarea unui circuit financiar intern atât în băncile comerciale cât și în instituțiile financiare nebancale.

Referințe bibliografice

1. Anuarele statistice ale Republicii Moldova, Ed. Statistica, 2006 – 2010
2. Migrant Worker and Remittances, Micro-finance and the Informal Economy: Prospects and Issues, Shivani Puri, Tineke Ritzema, International Monetary Found, februarie 2005
3. Onofrei Mihaela, Management financiar, Ediția a II, Ed. C. H. Beck, București, 2007.
4. Raporturile asociațiilor de economii și împrumut din Moldova, 2008-2010
5. Raportul Băncii Naționale, 2009